

Oponentský posudek disertační práce

Autor: Mgr. Martin Veselý

Název práce: Doma na sídlišti? Lokální identita a identifikace s místem v odlišných typech městského prostředí.

Cílem práce Martina Veselého je popsat identifikaci s místem ve dvou odlišných socio-fyzických prostředích. Ve své práci se zaměřuje na lokalitu „blokových“ Vršovic a „panelového“ Jižního města. Disertační práce obsahuje deset logicky členěných samostatných kapitol a je doplněna řadou ilustrací, citací a úryvků. První tři kapitoly jsou, řekněme, více teoretického a faktografického charakteru, zbylé spíše empirického. Téma práce hodnotím jako akademicky velmi nosné a čtenářsky atraktivní.

V teoretické části Martin Veselý představuje historii svého předmětu zájmu (tj. panelových sídlišť) a teoreticko-metodologické pozice, ze kterých vychází. Po teoretické stránce se opírá především o poznatky fenomenologicky orientovaných geografů (Edward Relph a Yi-Fu Tuan). Po metodologické stránce představuje dichotomii: ontologicko-historická a antropologická perspektiva. Představuje také konkrétní metody výzkumu, tj. zúčastněné a nezúčastněné pozorování, rozhovory, mentální mapování atd. V dalších kapitolách se zaměřuje na ideové pozadí, politiku a estetiku výstavby panelových domů (kap. 3.), analyzuje stereotypy spojené s panelovými sídlišti (kap. 4.), představuje mentální vnímání obou lokalit jejich residenty (kap. 5.), za pomoci dichotomie lokalita/lokálnost popisuje způsoby vytváření vztahu k místu (kap. 6.), zkoumá intenzitu sousedských vztahů (kap. 7.), hledá vztahy mezi prostorem, místem a geniem loci (kap. 8.), na případových studiích ukazuje různé způsoby identifikace s místy (kap. 9.) a nakonec srovnává závěry ontologicko-historické a antropologické analýzy (kap. 10.).

Již nyní musím přiznat, že z práce mám dost ambivalentní pocity. Po prvním prolistování jsem usoudil, že se jedná o rozsáhlou a obsahově kvalitní práci. Po důkladném přečtení jednotlivých částí mne toto nadšení opustilo. Práce Martina Veselého obsahuje řadu epistemologických nepřesností, metodologických nedotažeností a formálních nedostatků. Stručně je zde popíši.

První zásadní problém spatřuji vůbec v samotném popisu dvou lokalit. Z názvu práce, ale i ze samotného obsahu práce je jasné, že to, čím se Martin Veselý zabývá, je panelové sídliště Jižní město. Není vůbec jasné, proč zároveň analyzuje lokalitu Vršovic, natož pak v jedné kapitole dokonce lokalitu Straňic. V podkapitole „Zdůvodnění volby místa výzkumu“ k tomu píše: „(v)olba Jižního města byla tedy jednoznačná. Zřetelnější úkol představoval výběr druhého místa výzkumu. Základní kritérium znělo, aby se jednalo o vnitroměstskou pražskou čtvrť s převahou blokové zástavby.“ Tomu se dá rozumět. Otázka zní ale proč? Práce není klasickou komparací, jelikož neporovnává předem určené dílčí jevy, skutečnosti atd. Je to snad z důvodu kontrastů obou lokalit? Když popíši modelově druhou kontrastní lokalitu, lépe vyniknou specifika té první? Z práce tyto souvislosti nejsou jasné, chtělo by to asi více vyargumentovat

Druhý zásadní problém se týká oné dichotomie ontologicko-historická a antropologická perspektiva. K ní se poté vážou další dílčí drobnosti. V práci rezonuje v Čechách rozšířená představa o výjimečnosti a obecně nedocenenosti antropologie ve vztahu k ostatním disciplínám. Budiž. Problém ale nastává, když z této narace (nebo v kontextu disertační práce stereotypu) budujete teoreticko-metodologickou pozici. Na straně 48 autor uvádí tabulku, v níž představuje obě perspektivy. V ní, dle mého názoru, na sebe uměle „roubuje“ koncepty a přístupy, které mají různou historicitu a povahu, a vytváří tak nedůvěřivě působící teoreticko-metodologický amalgám. Již první dichotomie – paradigma ontologické

vs. lingvistické – podle mne nedává smysl. Neznám žádné lingvistické paradigma myšlené v tomto smyslu. Soudě dle významu má autor na mysli opozici pozitivismu a interpretativismu. Ta nicméně není analogická k rozlišení etic a emic, natož pak k rozlišení jednotlivých metod. Autorem zkonstruovaná antropologická perspektiva v posledku není ničím jiným, než kvalitativním metodologickým přístupem, který můžeme nalézt v rámci dalších (ne-antropologických) disciplín, jako jsou sociologie, humánní geografie, sociální ekologie atd. Ne náhodou autor čerpá převážně z geografických prací, ne z antropologických. Navíc i v rámci antropologie existují pozitivně orientovaní badatelé a přístupy, proto tato pro práci centrální opozice jednoduše nedává smysl. Podobně je to s analogií sociální produkce a sociální konstrukce, jejíž rozlišení začíná mylně vykládanou parafrází Henriho Lefebvra. V kontextu teoretického přístupu Sethy Low je toto rozlišení smysluplné, koneckonců je to její rozlišení. V kontextu prací Lefebvra nikoliv. Jeho snahou bylo právě překonání dichotomií, jako jsou subjektivismus/objektivismus, abstraktní/žítý prostor. Proto pokud mu přisoudíme pozici reprezentanta ontologicko-historické analýzy, je to jednoduše špatně. Byl to on, kdo zdůrazňoval důležitost žitého prostoru, tedy v autorově pojetí antropologickou perspektivu.

S tím souvisí další problematická část práce. To, že preferujeme kvalitativní vědu, neznamená, že rezignujeme na standardy sociální vědy obecně. Práce sice představuje užité metody, ale v některých případech jde pouze o jakési „metaforické“ či žurnalistické pojmenování těchto metod. Autor například uvádí, že provádí obsahovou a diskurzivní analýzu. Užítí ani jedné z metod jsem si v práci nevšiml. Z metodologického hlediska se v obou případech jedná o jasně formulované postupy a techniky analýzy. To, že si někdo přečte nějaký pramen, neznamená, že provedl diskurzivní, natož pak obsahovou analýzu. Obecně, mám pocit, autor opomínl představit způsoby analýzy. Jak pracoval s daty? Měl přepisy? Jak analyzoval přepisy – pomocí softwaru nebo ručně? To jsou aspekty výzkumu, které by měly v práci zaznít. S tím také souvisí způsob prezentace výsledků. Pokud autor dělal řadu rozhovorů, měl by toho více využít a nepracovat pouze se čtyřmi, apod. I výsledky v kvalitativním výzkumu mohou – a dle mého názoru by také měly – být nějak vizuálně prezentovány. Antropologové se nemusí spoléhat pouze na citace, ale mohou využít tabulek, grafů, schémat, apod. V 10. kapitole dále zmiňuje, že prezentuje výsledky „kvalitativního dotazníkového šetření“. Domnívám se, že dotazníkové šetření je ze své definice vždy kvantitativní, nerozumím v čem je toto kvalitativní. Jde o zavádějící informaci, volil bych spíše přesnější výraz „anketa“. Nicméně ani toto nemůžu říci na 100 %, jelikož tabulka 2. postrádá údaj o počtu respondentů (tj. $n = xx$) a není tak jasně, jestli skutečně nešlo o šetření s větším vzorkem.

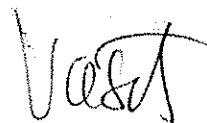
Pro celou práci symptomatický problém na pomezí epistemologie a metodologie poté představuje 4. kapitola. Autor v ní představuje typologii stereotypů. Jak bylo řečeno, jelikož v práci chybí představení analýzy dat, není jasné, jak se k typologii dobral. Závažnější skutečností pak je, že se v ní autor zpronevěřuje vlastní deklarované emické perspektivě. V představení struktury práce autor tvrdí, že: „(c)ílem kapitoly není vyvrátit uvedené stereotypy.“ Celá 4. kapitola ovšem je o tom, jak autor vyvrací ony stereotypy. Částečně při tom využívá literatury, což je, resp. mohlo by být, samozřejmě v pořádku. Nemohu se ale zbavit dojmu, že mnohem víc je tato kapitola o autorových romantických představách a postojích, které k panelovým sídlištím zaujímá. Přejde mi, že autorova interpretace osciluje mezi přitakáním participantům v případě, že sídliště chválí, tedy nabourávají ony stereotypy, a naopak odsouzení názorů participantů coby stereotypních v případech, kdy se sídlištěm jednoduše nejsou spokojeni. Zde se dostáváme k zásadnímu epistemologickému problému. Pokud autor vychází z emic perspektivy, jak tvrdí, musí akceptovat významy takové, jaké mu je jeho participanté prezentují. Nelze těmto názorům přisuzovat jakýsi nepravdivý či falešný status. V okamžiku, kdy tak učiní, nejedná

se už o emic, ale o etic perspektivu. V tomto případě navíc nejde jen o vědecké argumenty, které vyvrací, ale také o romantické postoje, což je nepřipustné. Nic proti angažované či kritické vědě. Sám se o takovou pokouším. Ale je třeba si uvědomit, že taková věda je mnohdy neslučitelná s emic perspektivou (je otázkou, zda-li rozlišení těchto perspektiv má v současné době vůbec smysl a nepatří pouze do učebnic).

Posledním problematickým aspektem práce je její formální podoba, kterou nevnímám jako zdařilou. Práce sice obsahuje celou řadu obrázků, ty jsou ale vesměs samoučelné a jejich velké množství budí spíše otázky, než že by doplňovaly nebo vysvětlovaly prezentovaný argument. Dále citace participantů nemají v práci shodný formát – někdy jsou v rámečku mimo text, jindy v textu. Nerozumím tomu, proč to tak je. Také je nevhodné, aby citace v textu byla na půl stránky a/nebo tvořila celý odstavec. Pokud je citace delší, je třeba ji dát do bloku a musí být zcela jasné, jakou funkci v argumentu plní. V řadě citací mi toto scházelo. Stejně tak je to s úryvkem z odborné literatury. Pokud zvolím delší úryvek, je třeba ho dát do bloku a okomentovat tak, aby bylo jasné, v čem tkví jeho důležitost pro argument/y práce. Pokud cituji a uvádím za citací závorku s odkazem, je běžnou praxí vložit tečku až za závorku, ne před ní. Pokud odkazuji na webovou stránku, cituje se klasicky do závorky za citací – buď autor a rok, nebo název příspěvku a rok. Bibliografický údaj poté přijde ve specifické podobě do seznamu literatury. Nelze odkaz vložit do poznámky pod čarou a nevložit zdroj do seznamu literatury. Některé kapitoly jsou dále zakončeny shrnutím, jiné závěrem a jiné ničím – nerozumím bohužel důvodu, proč dělat tyto rozdíly. (Pokud se v těchto formálních aspektech jedná o specifické konvence FHS, prosím, neberte tyto výtky jako relevantní.)

I přes poněkud kriticky vyznívající posudek daný řadou nedostatků, z nichž některé jsou skutečně na hranici akceptovatelnosti, disertační práci Martina Veselého **doporučuji k obhajobě**. Obsahuje řadu zajímavých etnografických detailů, které mají pro českou sociální vědu svůj význam (obzvláště pozitivně v tomto duchu hodnotím kapitolu devět, která prezentuje případové studie zaměřené na identifikaci s místem obyvatel různých lokalit). Věřím navíc, že některé výtky bude schopen Martin Veselý v průběhu obhajoby vysvětlit či vyvrátit.

V Praze 10. 8. 2014

Mgr. Petr Vašát, Ph.D.

oponent